

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті здійснено обґрунтування психолого-педагогічні особливості розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів в образотворчій діяльності. Доказано, що формування художніх умінь є корисним для розвитку загальних творчих здібностей дитини молодшого шкільного віку. Запропоновані різні форми та методи розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів на заняттях з образотворчого мистецтва.

Ключові слова: художні уміння, учні молодшого шкільного віку, образотворча діяльність, художньо-творчі здібності.

У світі нових концепцій художньо-творчого розвитку особистості перевага надається формуванню молодого покоління, здатного творчо включитися в життєдіяльність, самостійно вирішувати доступні проблеми. Водночас початкова школа гостро відчуває потребу в оновленні наукової бази, яка надала б можливість учителям розвивати творчий потенціал учнів і забезпечувати цей складний процес на належному науковому і професійному рівні.

Процес пізнання мистецтва, залучення художньо-творчої діяльності необхідно починати з перших кроків навчання, переконує О. Щолокова. Проблема, полягає тільки в тому, відведена кількість годин на тиждень, базовим навчальним планом у початкових класах на освітню галузь “Мистецтво”, розвинути в учнів емоційно-чуттєву сферу, дати основи мистецької грамоти, активізувати їхній творчий потенціал. Такий підхід ніяк не може задовольнити сучасні вимоги до гуманізації шкільної освіти і формування духовно багатой особистості, все ж спробуємо знайти вихід із цього протиріччя. Її подолання, на думку В. Іванової, полягає в застосуванні двох методологічних підходів до самої освітньої галузі “Мистецтво” – інтеграції предметів художньо-естетичного циклу і тематизму, завдяки яким знання в різних видах мистецтва забезпечують цілісне його осягнення [11, с. 12].

Т. Комарова вважає, що правильно реалізовані структурні компоненти навчальної діяльності (навчальне завдання, навчальні дії, контроль за засвоєнням, оцінка міри засвоєння) стимулюють розумову активність учнів, привчають їх цілеспрямовано спостерігати, шукати в предметах, знаках, фігурах, словах спільне і відмінне, робити висновки й узагальнення. Уміння формується як синтез знань і навичок оволодіння людиною сукупністю операцій, що забезпечують успішну діяльність. Інтелектуальні вміння допомагають дітям добре засвоювати предмети, безпомилково вирішувати нові типи завдань, оволодівати навчанням як діяльністю. Вони формуються на основі навичок розумової роботи. Володіння уміннями знімає напруження у дитини, підвищує її працездатність (стомлення настає не так швидко, як за відсутності умінь) [5, с. 56-67].

Розвиток творчих здібностей залежить і від умов навчання, організації процесу вправління – послідовності засвоєваних дій, переходу від простіших до складніших завдань, від повільного до швидкого темпу їх виконання. Тривале, безперервне вправління, як і тривалі перерви у ньому, не сприяють успішному формуванню вмінь.

Творчість є предметом аналізу багатьох учених, котрі досліджують природу цього феномена. Вивченню проблем художньо-творчого розвитку саме молодших школярів присвячено праці В. Барко, О. Борисової, І. Волкова, В. Вільчинського, Н. Вітковської, І. Гадалової, Н. Гурець, Д. Джолі, С. Левіна, В. Рожкової, Т. Суценко, В. Сухомлинського, В. Томашевського .

Роль психологічних і фізіологічних факторів творчості та уяви визначали О. Бакушинський, Л. Виготський, У. Джемс, П. Енгельмайер, В. Зінченко, В. Кірієнко, Г. Кершенштейнер, В. Кузін, Л. Леонтєв, Н. Наумова, К. Платонов, Я. Пономарьов, С. Раппопорт, К. Річі, О. Рубінштейн .

Роль мистецтва як потужного засобу розвитку творчих здібностей, образного мислення, естетичної свідомості людини розкрито у працях Р. Арнхейма, Л. Когана, В. Кудіна, Б. Ліхачова, Г. Шевченко.

Формуванню у дітей та молоді естетичних ідеалів, потреб, оцінок, ціннісних орієнтацій присвятили праці П. Автомонов, В. Бутенко, Є. Квятковський, В. Кудін, Г. Локарева, С. Мельничук, М. Миропольська, Є. Подольська, Ю. Протопопов, О. Рудницька, Г. Тарасенко, А. Щербо та інші.

Аналіз різних підходів до вивчення цієї проблеми виявив суперечність: з одного боку,

стверджується унікальність і неповторність творчого процесу, а з другого – визначається закономірність у творчості. Проте з огляду на педагогічне забезпечення процесу розвитку художньо-творчого потенціалу учнів початкових класів проблема не отримала достатнього висвітлення, теоретичного обґрунтування та практичного дослідження.

Метою статті є обґрунтування психолого-педагогічні особливості розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів в образотворчій діяльності.

Розв'язання поставлених нами завдань в дослідженні потребує пояснення суті таких понять, як *художня творчість, художньо-творчі здібності, художньо-творчі уміння*.

А. Пасічний у словнику-довіднику ототожнює поняття “художня діяльність” і “художня творчість”, даючи таке визначення: “художня творчість це “найзагальніше поняття на означення творчої активності людини (як розумної, інтелектуальної, так і матеріально-практичної), спрямоване на створення художніх образів у будь-якій формі”. Художню діяльність автор розглядає як частину культури, а “спосіб художньої діяльності – мистецтво” [7]. Тому, на нашу думку, на кінцевому етапі формування *художніх умінь* є корисним для розвитку загальних *творчих здібностей* дитини молодшого шкільного віку і для розвитку вміння створювати різні варіанти комбінацій організації навчального середовища на уроках образотворчого мистецтва та застосовувати їх у різних шкільних та побутових ситуаціях.

Досліди К. Платонова показали, що *уміння – це здатність* людини виконувати яку-небудь діяльність або дію на основі раніше накопиченого досвіду [6].

Науково обґрунтоване визначення поняття уміння дає Є. Мілерян, який підкреслює, що всяке уміння нерозривно пов'язане з творчим мисленням людини [6]. На його думку, *вміння – це здібність* людини основана на знаннях і навичках успішного досягнення свідомо поставленої мети діяльності в умовах, що змінюються в її процесі [6].

Розкриваючи своє розуміння поняття уміння, М. Гамезо, І. Домашенко зазначають, що це способи успішного виконання дій, що відповідають цілям і умовам діяльності, а також, що уміння завжди спираються на знання. Автори вказують на те, що *уміння – це здатність* усвідомлено виконувати певну дію, яка становить основу майстерності.

Під терміном “*уміти*” в образотворчому мистецтві розуміється образотворча техніка художника, його живописні й графічні навички, уміння, ступінь володіння майстерністю. Образотворча техніка передбачає вміння художників користуватися малювальним й живописним приладдям, навички роботи ними, знання різних технічних прийомів (роботи олівцем, вугіллям, пензлем тощо), прийомів зображення предметів у перспективі (повітряній і лінійній), передачі світлотіні, конструктивної будови об'єктів, найбільш виразної передачі зображуваного, а також індивідуальну образотворчу манеру художника тощо [9, с. 52].

На думку Т. Комарової порівняно з інтелектуальними уміннями, які формуються на основі навичок розумової праці у мистецтві впливає таке поняття як *художньо-творчі уміння*, які формуються у учнів засобами мистецтва, а саме на основі творчих завдань. *Художня творчість* – це процес духовно-практичного втілення художньої ідеї у чуттєво сприймані художні образи. Загальна її спрямованість – досягнення максимальної відповідності між творчим задумом і його адекватним утіленням у мові мистецтва. Тобто, це процес об'єктивації у матеріалі мистецтва образів, що склалися в уяві, набули виразної життєвої повноти та внутрішньої необхідності у межах твору як цілісності художньої ідеї та її образного життя [5, с. 34].

Важливою складовою художньої творчості автор Г. Гейне виділяє *художньо-формуючі уміння* як суб'єктивна здатність – це, з одного боку, розвиток та концентрація у суб'єкті родових духовних якостей: багатой уяви, фантазії, пам'яті, творчого мислення, що дозволяють свідомості формувати цілісні образи, розрізняючи багатство їх життєвості. З другого боку, це уміння втілювати образи свідомості у матеріалі конкретного виду мистецтва настільки майстерно, що вони набувають досконалої внутрішньої життєвості. Оскільки суб'єктом рухає потреба об'єктивувати творчий дух в образах мистецтва, вона є активною силою, що спонукає вміння та здібності на формування. Тому варто наголосити, що творчий дух є організуючою силою художньої здатності: він стійко утримує потребу формування, визначає змістовність процесу та спонукає волю на втілення задуму в матеріалі мистецтва. Творчий характер художнього формування виявляє себе у постійному поглибленні та вдосконаленні творчого задуму і майстерності його втілення.

Властивість індивіда, яка визначає його можливість, спроможність, нахил до виконання певної діяльності, наприклад до навчання, до трудової діяльності – *здатність*, яка зумовлюється рівнем знань, здібностей, умінь, навичок, особистісними якостями (риси характеру й темперамент, особливості емоційно-вольової сфери). Здатність розвивається, поглиблюється в процесі

практичної діяльності людини. Значну роль при цьому відіграють природні нахили людини, задатки [3].

Стійкі індивідуальні психічні властивості людини, які є необхідною внутрішньою умовою її успішної діяльності – *здібність*. Вони виявляються в тому, як людський індивід учить, набуває певні знання, уміння й навички, освоює певні галузі діяльності, включається в творче життя суспільства. В здібностях поєднується природне й соціальне. Природною основою є *задатки*. Сукупність здібностей називається *обдарованістю*. Визначальним в розвитку здібностей є умови життя і взаємодії з навколишнім середовищем. Здібності людини розвиваються у процесі засвоєння нею суспільного досвіду, виховання й навчання, в процесі трудової діяльності. Здібності поділяються на загальні – такі, що виявляються у всякій діяльності, і спеціальні, характерні для певних її видів (математики, музики та аг.). Кожна здібність становить складну синтетичну якість людини, в якій поєднуються окремі психічні властивості (чутливість, спостережливість, особливості пам'яті, уяви, мислення). Вищим ступенем розвитку здібностей особистості є *талант* [3].

Вибіркова спрямованість індивіда на певну діяльність, що спонукає займатися нею є *схильність*. Основою схильностей є глибока стійка потреба індивіда в певній діяльності, прагнення удосконалити уміння і навички, пов'язані з цією діяльністю. Виникнення схильності звичайно розглядається як передумова розвитку відповідних здібностей, хоча бувають випадки розбіжності схильності та здібностей.

Форми прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності й тим самим сприяє орієнтації, ознайомленню з новими факторами, більш повному і глибокому відображенню дійсності це *інтереси* [10, с. 147].

О. Антощак, І. Ганжала, Н. Ніколаєнко називають *критеріями визначення творчості* саме *новизну* та *оригінальність*. Оскільки творчість – це вид людської діяльності, то науковці наголошують на можливості виявляти мету творчості (творчі завдання), а також об'єктивні (соціальні, матеріальні) та суб'єктивні (особистісні риси – знання, вміння, позитивна мотивація, творчі якості) передумови для творчості [2, с. 23].

Творчою особистістю, О. Антощак, І. Ганжала, Н. Ніколаєнко, називають особистість, яка має високий ступінь розвитку творчих здібностей, чималий потенціал та нахил до творчої діяльності, а також виділяють найголовнішу творчу рису – творчу обдарованість, яка включає високий рівень креативності багату уяву, інтелект, розвинуте дивергентне мислення (оригінальність, пластичність, продуктивність), творчі здібності до різних видів діяльності. Автори запевняють, що творча особистість прагне творчої діяльності, що виявляється у великій потребі творити, неослабному високому інтересі, який домінує над іншими формами спрямованості, а творча мотивація (бажання творити заради самого процесу творчості) переважає над іншими (матеріальні інтереси, честолюбство), хоча й вони можуть бути значними, особливо прагнення до самовияву, потреба в агістранта и й .

Особливості мотивації творчої особистості, на думку авторів, в тому, що вона не зупиняється після вирішення поставленого завдання, а ставить нові, вдається до понаднормативної активності, високої інтелектуальної ініціативи. Творча особистість, переконають автори, наділена високою життєвою енергією, працездатністю уваги (здатність тривалий час утримувати увагу на якомусь предметі чи об'єкті), критичністю мислення, незалежністю думок і оцінок, упевненістю в собі, почуттям особистої гідності, високою самооцінкою, сміливістю та відсутністю страху бути смішною на вигляд, готовністю ризикнути свободою, оригінальністю, почуттям гумору [2, с. 29].

На думку О. Антощак, І. Ганжала, Н. Ніколаєнко визначили *5 чинників*, які руйнують потенціал творчості: 1) сповивання в ранньому дитинстві; 2) стереотип “шагренової шкіри” (треба уникати сильних почуттів, потужних дій, кардинальних змін; чим менше контактів, тим агістранта и й внутрішній світ); 3) втрата гармонійного поєднання всіх складових механізму: мислення, уяви, почуття, пам'яті; 4) пригнічення психомоторики – мисленнєвого тіла людини; 5) стереотип щодо ігнорування інтуїції, яка насправді є самовиявом пережитих почуттів від предметів і явищ, властивості яких до певного часу не були перетворені на думки і висловлені засобами мови [2, с. 30].

Творчість проходить етапи в своєму розвитку, зазначають О. Антощак, І. Ганжала, Н. Ніколаєнко: постановки завдання, проблеми, підготовки, виношування планів, народження нових ідей, втілення результатів у форму творчого задуму. Автори силаються на стратегії Джордана Айана, які допомагають пережити мить творчого прозріння, які спрямовані на творче вирішення завдань, пов'язаних із сім'єю, навчанням, роботою, захопленнями: 1) підтримувати зв'язки з іншими людьми; 2) створити навколо себе збагачене життєве середовище; 3) виходити зі

свого “футляра” – подорожувати; 4) розважатися, грати, жартувати; 5) розширювати свій світогляд читати; 6) наближатися до мистецтва; 7) використовувати сучасні технології; 8) скористатися можливостями розуму; 9) дати волю всій альтернативній свідомості; 10) зазирнути вглиб своєї душі [2, с. 30].

Досліджуючи експериментальні дані у сучасній психології, які свідчать про відсутність кореляції (зв'язку) між показниками інтелекту і творчих здібностей, автори О. Антощак, І. Ганжала, Н. Ніколаєнко, дійшли до висновку, що під час роботи з дітьми важливо розвивати не лише інтелект, а й творчі здібності і навпаки, під час розвитку творчих здібностей не слід забувати про інтелект. Оскільки “високий інтелект поєднується з високим рівнем креативності, творча людина буде краще адаптованою до середовища, активною, емоційно врівноваженою, незалежною тощо. А в поєднанні креативності з невисоким інтелектом бачимо невротичну тривожну людину з поганою адаптованістю до вимог соціального оточення й складною долею” [2, с. 34].

Щоб не втратити інтерес до творчого процесу, автори радять, вчасно досліджувати тип мислення (оскільки у людини переважає якийсь один тип мислення, інколи два), за визначеними Томасом Армстронгом (в книжці “Сім розумників”) та Говардом Гарднером (в книжці “Мережі розуму”) типами мислення: 1) вербально-лінгвістичний (здатність маніпулювати словами усно або письмово); 2) логічно-математичний (здатність маніпулювати математичними формулами і логічними поняттями); 3) просторовий (здатність бачити графічні об'єкти й маніпулювати їхніми складовими); 4) музичний (здатність сприймати ритм і гармонію мелодій, агістранта і різні звуки і маніпулювати ними); 5) тілесно-кінестетичний (здатність використовувати рух тіла, наприклад у танці, спорті); 6) внутрішньо особистісний (здатність розуміти свої відчуття та розмірковувати на філософські теми); 7) комунікативний (здатність розуміти інших людей, їхні почуття та думки), щоб допомогти дитині зорієнтуватися в розвитку своїх здібностей [2, с. 34-35].

Втрата інтересу приводить до втрати здатності до творчості, застерігають О. Антощак, І. Ганжала, Н. Ніколаєнко. “Відкритість до нового, як і зацікавленість, є життєво важливим механізмом підтримки творчого духу, оскільки дає змогу сприймати нові ідеї й залучати їх до сфери свого мислення” [2, с. 35].

Основними показниками творчих здібностей О. Антощак, І. Ганжала, Н. Ніколаєнко виділяють швидкість (кількість ідей, що виникають в одиницю часу) та гнучкість думки (здатність швидко та без внутрішніх зусиль переключатися з однієї ідеї на іншу, бачити, що інформацію, отриману в одному контексті, можна використати в іншому) оригінальність (здатність до генерації ідей, які відрізняються від загальноприйнятих до парадоксальних, незвичних рішень; вона пов'язана з цілісним баченням усіх зв'язків та залежностей, непомітних під час послідовного логічному аналізу), допитливість (здатність дивуватися, цікавість та відкритість до всього нового), точність (здатність удосконалювати або надавати невизначеності, не лякатися своїх висновків і доводити їх до кінця, ризикуючи особистим успіхом та репутацією) та сміливість [2, с. 36].

З слів Торренса (засновника системи вимірювання творчих здібностей) про ці показники зрозуміло, що спадковий потенціал не є найважливішим показником майбутньої творчої продуктивності. Отже, якою мірою творчі імпульси дитини перетворюються на творчий характер, залежить більше від впливу батьків та інших дорослих, запевняють О. Антощак, І. Ганжала, Н. Ніколаєнко [2, с. 36].

Дж. Гілфорд визначив чотири параметри креативності: 1) оригінальність – здатність продукувати незвичайні відповіді; 2) семантичну гнучкість – здатність запропонувати нове використання об'єкта; 3) образну гнучкість – здатність бачити в об'єкті нові ознаки; 4) спонтанну гнучкість – здатність продукувати різноманітні ідеї в нерегламентованих ситуаціях [2, с. 37].

Досліджуючи питання з розвитку художньо-творчих здібностей та формування умінь учнів початкових класів, автор програми з образотворчого мистецтва Т. Д. Карталапов з'ясував, що загальна мета в школі досягається внаслідок комплексного і різнобічного впливу на учнів засобами мистецтва. А саме починаючи з 1 класу, програма охоплює як предмети державного компонента, так і предмети художньо-естетичного циклу. Далі, як стверджує автор закласти міцне підґрунтя, для поглибленого освоєння культури рідного народу, поваги до культур інших народів слід з раннього дитинства. На уроках декоративно-прикладного мистецтва ознайомлюють дітей з традиційними для України орнаментами в різних техніках (соломка, вишивка, аплікація, малюнок, витинанка). Програма, спрямовуючи вчителя у русло проблем курсу, дає можливість творчо підходити до вибору тематики, практичної діяльності, матеріалів та техніки. Наприклад, для виготовлення килимка, під час вивчення теми “Елементи орнаментів України” вчитель дає змогу дітям на підсумковому уроці самостійно добирати техніку (малюнок, ткацтво на саморобному ткацькому пристрої, аплікація). Опрацьовуючи орнаментальні мотиви народів України, можна

застосувати групові форми роботи: одна група створює орнаменти для сорочки, інша – для спідниці та різних елементів національного одягу. Організація відповідного настрою, на таких уроках створюється, чи то організованою бесідою, чи відвіданням шкільного музею народознавства, чи то виробами, принесеними самими дітьми на урок від їхніх бабусь та прабабусь. Саме такі уроки спонукають дітей до власної творчості [1, с. 25].

Т. Комарова, один з визначних сучасних мислителів у галузі педагогіки, стверджувала: “Можна сперечатися: чи людська рука створила людський мозок, чи мозок створив руку, одне безперечно-між ними глибокий і взаємопроникаючий зв’язок”. Уроки ліплення, декоративно-прикладного мистецтва, малюнка є найкращим тому доказом. На уроках ліплення, працюючи з природним матеріалом, папером, солоним тістом, але основне місце в програмі кожного класу відводиться знайомству з глиною. Учні на уроках мають можливість створювати з глини найрізноманітніші вироби. Автор зазначає, що на уроці ліплення у 2 класі на тему “Українські іграшки” у дітей не лише виробляються практичні навички ліплення, а й розвиваються творче мислення, фантазія, вони складають загадки, віршовані рядки на задану тему. Цю роботу діти продовжують, і в позаурочний час, добираючи пісні, казки, вірші, легенди, складені народом. Крім ліплення з пластиліну і глини, у 2 класі використовується техніка оригамі, застосовується нестандартний матеріал (солоне тісто). На уроці “Печиво як вид малої скульптури” діти мають можливість виразити особисте ставлення до зображуваного, дізнавалися про історію виникнення і розповсюдження ліпного печива в давнину, про значення обрядового печива та дійств, пов’язаних і ним [1, с. 25].

І. Руденко зауважує, що використання таких форм роботи, а саме творчих, сприяє результативності формуванню в школярів знань, умінь і навичок. Важливим фактором є розвиток в учнів емоційного сприйняття навколишнього світу за допомогою малюнка, живопису, музики, ліплення, формування позитивного ставлення до навчання. Навчити школярів цілісного, емоційного й глибокого аналізу творів мистецтва не можна без виховання в них навичок та умінь художнього сприйняття [8, с. 27].

Як свідчать дослідження І. Руденко, привабливим для дітей є анімалістичний жанр у скульптурі. В ньому добре відтворюється гармонія об’ємів, пластики (в розумінні досконалості рухів живих істот) [98]. Завдання з анімалістичної скульптури формують уважне ставлення дітей до “братів наших менших” через відтворення пластики руху тварини, фактури вовни, вияву її характеру за допомогою форми носа, вух, лап, хвоста. Крім загальноприйнятих матеріалів скульптури у роботі з дітьми широко застосовуються “не скульптурні”, такі, як соломка, дріт, папір, кора та інші. Скульптурні декоративні етюди, створені у співпраці з природою, розвивають творче, художнє сприйняття доквілля [8, с. 31].

Далі І. Руденко визначає, що і графічні зображення, і живописні повніше розвивають зорові відчуття, ліплення – тактильні. До певної міри художні матеріали мають свій особливий аромат: пахне мокра глина, синтетичний запах має пластилін (для дітей його ароматизують), специфічний запах мають акварельні, гуашеві фарби. В процесі роботи з’являються різні шумові звуки: шурхіт олівця, гумки, розтирання фарби на палітрі, робота зі стекою тощо.

Висновки. Отже, засоби образотворчого мистецтва розвивають сенсорну пам’ять, аналітичне мислення, почуття та емоції, що відповідає сенситивному періоду розвитку першокласника. Діти вчаться розуміти значення рисунку в практичній діяльності людей та використовувати отримані навички і вміння на уроках з інших предметів, а ігрова форма, нетрадиційна подача завдань урізноманітнюють навчально-виховний процес, що відповідає віковим особливостям молодших школярів. І головне сприяє позитивному розвитку художньо-творчих здібностей учнів .

Використана література :

1. Альбуханова-Славська К. А. Деятельность и психология личности. Москва : Наука, 1980. 335 с.
2. Антошак О. Розуміння – розум – творчість / О. Антошак, І. Ганжала, Н. Ніколаєнко. Київ : Видавничий дім “Шкільний світ” : Вид. Л. Галіцина, 2006. 112 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
4. Демчук Д. А., Гукач І. Я. Нетрадиційні форми навчання. *Рідна школа*. 1995. № 9. С. 65-67
5. Комарова Т. С., Зырянова О. Ю. Преамтвенность в формировании художественного творчества детей в детском саду и начальной школе. Москва : Педагогическое общество России, 2006. 160 с.
6. Милерян Е. А. Значения взаимосвязку знань навичок і умінь в ефективності процесу формуванню умінь. Психология формирования общетрудовых политехнических агіст. Москва : Педагогика, 1973. 300 с.
7. Пасічний А. М. Образотворче мистецтво : словник-довідник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан,

2003. 216 с.

8. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : навч. посібник. Київ, 2002.
9. Чистяков П. П. Письма, записные книжки, воспоминания. Москва – Ленинград, 1953.
10. Шапарь В. Б. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів / під керівн. Віктора Борисовича. Шапаря. Х. : Прапор, 2009. 672 с.
11. Щолокова О. П. Система професійної підготовки студентів педагогічних вузів до художньо-естетичної освіти : автореф. дис. ... док. пед. наук : спец. 13.00.07 теорія і методика виховання. Київ, 1996. 43 с.

References:

1. Albuhanova-Slavska K. A. Deyatel'nost i psikhologiya lichnosti. Moskva : Nauka, 1980. 335 s.
2. Antoshchak O. Rozuminnia – rozum – tvorchist / O. Antoshchak, I. Hanzhala, N. Nikolaienko. Kyiv : Vydavnychiy dim "Shkilnyi svit" : Vyd. L. Halitsyna, 2006. 112 s.
3. Honcharenko S. U. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk. Kyiv : Lybid, 1997. 376 s.
4. Demchuk D. A., Hukach I. Ya. Netradytsiini formy navchannia. Ridna shkola. 1995. № 9. S. 65-67
5. Komarova T. S., Zyryanova O. Yu. Preemstvennost v formirovanii hudozhestvennogo tvorchestva detej v detskom sadu i nachalnoj shkole. Moskva : Pedagogicheskoe obshestvo Rossii, 2006. 160 s.
6. Mylerian E. A. Znachennia vzaiemozviazku znan navychok i umin v efektyvnosti protsesu formuvanniu umin. Psykholohyia formyrovanyia obshchetrudovykh polytekhnicheskikh umenyi. Moskva : Pedahohyka, 1973. 300 s.
7. Pasichnyi A. M. Obrazotvorche mystetstvo : slovnyk-dovidnyk. Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan, 2003. 216 s.
8. Rudnytska O. P. Pedahohika : zahalna ta mystetska : navch. Posibnyk. Kyiv, 2002.
9. Chistyakov P. P. Pisma, zapisnye knizhki, vospominaniya. Moskva – Leningrad, 1953.
10. Shapar V. B. Psykholohichnyi tлумachnyi slovnyk naisuchasnishykh terminiv / pid kerivn. Viktora Borysovycha. Shaparia. Kh. : Prapor, 2009. 672 s.
11. Shholokova O. P. Systema profesiinoi pidhotovky studentiv pedahohichnykh vuziv do khudozhno-estetychnoi osvity : avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupennia doktora pedahohichnykh nauk : spets. 13.00.07 teoriia i metodyka vykhovannia. Kyiv, 1996. 43 s.

Чжао Юйсяна. Психолого-педагогические особенности развития художественно-творческих способностей младших школьников.

В статье раскрыты психолого-педагогические особенности развития художественно-творческих способностей младших школьников в изобразительной деятельности. Обращается внимание на то, что формирование художественных умений полезно для развития общих творческих способностей ребенка младшего школьного возраста. Предложены разные формы и методы формирования художественно-творческих способностей младших школьников на занятиях по изобразительному искусству.

Ключевые слова: художественные умения, учащиеся младшего школьного возраста, изобразительная деятельность, художественно-творческие способности.

Zhao Yuxiang. Psychological-pedagogical features of the development of the artistic creativity of more schools.

The article provides substantiation of psychological and pedagogical peculiarities of development of artistic and creative abilities of junior pupils in visual activity. It has been established that the formation of artistic skills is useful for the development of general creative abilities of a child of junior school age. Different forms and methods of development of artistic and creative abilities of junior schoolchildren in classes on fine arts are offered.

Keywords: artistic skills, pupils of the junior school age, visual activity, artistic and creative abilities.

УДК 378.147.227

Шикиринська О. В., Вишківська В. Б., Родюк Н. Ю.

ПРОБЛЕМНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті актуалізовано питання проблемного підходу в формуванні математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи в контексті вимог Нової української школи. Акцентовано на важливості врахування індивідуальних особливостей студентів в процесі реалізації проблемного підходу. Здійснено порівняльний аналіз традиційної та проблемної лекції на предмет ефективності формування математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Зазначено переваги та недоліки, особливості використання елементів проблемності під час лекцій та практичних занять з навчальної дисципліни "Основи математики з методикою навчання освітньої галузі "Математика". Проаналізовано прийоми та засоби, що використовуються для